

4. FAO statistical yearbook 2010 (інформація Продовольчої і сільськогосподарської організації ООН (ФАО)) [Електронний ресурс] / Продовольча і сільськогосподарська організація ООН. – Режим доступу: <http://www.fao.org/economic/ess/ess-publications/ess-yearbook/ess-yearbook2010/en/>. – Заголовок з екрану.

5. Левчук Ю. С. Сучасний стан, тенденції і структура зайнятості сільського населення / Ю.С. Левчук. // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2010. – №2 (10). – С. 89-95.

6. Притула Х. М. Сучасні тенденції розвитку сільських територій України та економічно розвинених країн: порівняльний аналіз / Х. М. Притула, В. Є. Крупін. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України. – 2010. – Вип.20.11. – С. 335-345.

УДК 338.436:633.63:664.121

ФОРМУВАННЯ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ВІДНОСИН У ПІДПРИЄМСТВАХ БУРЯКОЦУКРОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ

Калініченко О.В., ст. викладач, Плотник О.Д., к.е.н.

Полтавська державна аграрна академія

Розглянуто проблему ефективності функціонування бурякоцукрового підкомплексу агропромислового комплексу. Розкрито теоретичні та методичні основи розвитку бурякоцукрового підкомплексу. Досліджуються шляхи підвищення ефективності функціонування підприємств бурякоцукрового підкомплексу Полтавської області на основі удосконалення інтеграційних відносин між сільськогосподарськими підприємствами і цукровими заводами.

The problem of efficiency of functioning sugar-beet is considered under to the complex of agroindustrial complex. Theoretical and methodical bases of development of subcomplex are exposed. The ways of increase of efficiency of functioning of enterprises of sugar-beet subcomplex of the Poltava region are investigated on the basis of improvement of integration relations between agricultural enterprises and sugar-houses.

Постановка проблеми. Бурякоцукрове виробництво України є однією з пріоритетних галузей національної економіки, яке спрямоване на забезпечення продовольчої безпеки держави. Природно-кліматичні та ґрунтові умови в цілому сприяють отриманню високих врожаїв цукрових буряків, що поряд з географічними, транспортними та соціальними чинниками забезпечує оптимальне розміщення та розвиток підприємств бурякоцукрового підкомплексу. Україна донедавна входила до першої десятки країн – найбільших виробників цукрових буряків та цукру. У 1991 р. виробництво цукрових буряків з розрахунку на душу населення в Україні становило 853 кг, у Франції – 563, Німеччині – 382, США – 100 кг. Серед країн Європи Україна посідала перше місце за виробництвом цукру і поставляла його на експорт понад 3,5 млн. т, а на внутрішній ринок – до 2,5 млн. т.

У 1991 р. бурякоцукровий підкомплекс України об'єднував 192 цукрових заводи (які здатні за сезон переробити понад 50 млн. т цукрових буряків), 5 рафінадних, 135 насінницьких господарств, 4 насіннєві заводи, понад 8 тис. колективних господарств, які вирощували цукрові буряки, 10 кар'єрів з видобування вапняку, 12 машинобудівних і ремонтних заводів,

будівельно-монтажні та інші організації, науково-дослідні й науково-практичні інститути, підприємства та організації виробничої і соціальної інфраструктури. 13 % державного бюджету України формувалося завдяки бурякоцукровому підкомплексу, працювало 1,5 млн. осіб.

Однак реформування аграрного сектора економіки призвело до кризового стану в бурякоцукровому виробництві, який викликаний дією неефективного організаційно-економічного механізму, призвів до виникнення фінансової заборгованості підприємств, застосування давальницької схеми взаємовідносин і бартерних операцій та поступового руйнування виробничо-технічного потенціалу бурякоцукрового підкомплексу.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Теоретико-методичні аспекти розвитку бурякоцукрового підкомплексу присвячені праці В. І. Пиркіна [1], І. І. Рагуліна [2], Л. М. Тимошенка [3], А. В. Фурси [4], М. М. Ярчука [5] та інших вітчизняних вчених. Однак ця проблема багатогранна, а економічна криза в цій галузі триває 16 років, що й зумовило необхідність проведення подальших досліджень, ґрунтуючись на розробках вітчизняної і зарубіжної науки та практики, з урахуванням змін та тенденцій розвитку світового бурякоцукрового виробництва.

Постановка завдання. З огляду на зазначене, метою даної статті є обґрунтування формування інтеграційних відносин як засобу підвищення ефективності роботи бурякоцукрового підкомплексу України і Полтавської області зокрема, та забезпечення економічних інтересів сільськогосподарських підприємств і цукрових заводів.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах структурної перебудови аграрного сектора економіки України особливого значення набуває розвиток та удосконалення інтеграційних процесів між сільськогосподарськими товаровиробниками та переробниками цукросировини, об'єктивною передумовою яких є суспільний поділ праці. Об'єднання зусиль розрізнених, самостійно функціонуючих підприємств та організацій аграрного, промислового, інфраструктурного секторів національної економіки, що спрямовані на створення єдиної цілісної виробничої, економічної та управлінської систем, забезпечують раціональніше використання природного, трудового, виробничого, інвестиційного потенціалів суб'єктів господарювання.

У бурякоцукровому виробництві України доцільно створювати асоціації корпорації, холдинги на базі цукрових заводів, куди б входили підприємства з виробництва цукрових буряків, фінансово-кредитні та науково-дослідні установи тощо.

Метою формування інтеграційних відносин у бурякоцукровому підкомплексі є:

1) збереження виробничих потужностей з поступовим оновленням матеріально-технічної бази;

2) відновлення сталих сировинних зон цукрозаводів. При цьому необхідно підвищити рівень спеціалізації з вирощування цукрових буряків тих сільськогосподарських підприємств, які знаходяться у 90-кілометровій зоні цукрових заводів;

3) фінансова допомога та підтримка учасників інтеграційного об'єднання;

4) посилення фінансової стійкості цукрових заводів;

5) збільшення доходів аграрних підприємств – учасників інтеграційного об'єднання;

6) проведення спільної збутової політики;

7) проведення науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт у сфері виробництва та переробки цукрових буряків.

В Україні виробництво цукрових буряків розміщене у 23 областях, зокрема, у Полтавській, Вінницькій, Тернопільській, Київській, Хмельницькій, Харківській, Рівненській та Черкаській, які забезпечують понад 70 % валового виробництва коренеплодів. За 2005 – 2009 рр. виробництво цукрових буряків у більшості областей України зменшилося, окрім Полтавської та Рівненської областей. Зокрема, спостерігається тенденція до зменшення виробництва цукрових буряків у таких областях, як Миколаївська, у якій виробництво коренеплодів за досліджуваний період зменшилося на 137 тис. т (94,2 %), у Дніпропетровській – на 320 тис. т (89,2 %), Івано-Франківській – на 133,1 тис. т (87,9 %), Чернівецькій – на 146 тис. т (80,4 %). Слід зазначити, що у Запорізькій, Луганській, Одеській та Херсонській областях припинено вирощування цукрових буряків через високий рівень збитковості.

Економічна діяльність інтеграційного об'єднання полягає в тому, що навколо переробних підприємств створюється асоціація, до якої входять виробники цукрових буряків без втрати юридичної особи. Їх завдання – забезпечити ведення галузей із збільшенням обсягів виробництва на основі впровадження науково-технічного прогресу, вивчення кон'юнктури внутрішнього і зовнішнього ринків (табл. 1).

Незважаючи на економічну кризу та проблеми бурякоцукровий комплекс України має перспективи розвитку за умови оптимізації площ посіву цукрових буряків та кількості працюючих цукрових заводів, а також збільшення експортного потенціалу за рахунок випуску високоякісної конкурентоспроможної продукції і надання державної підтримки галузі. Для цього необхідно розробити та затвердити Державну програму реструктуризації бурякоцукрової галузі, як це зроблено в провідних державах та Євросоюзі. Програма має передбачити всі аспекти роботи цукрової промисловості з урахування забезпечення належної продовольчої безпеки держави.

За 2005 – 2009 рр. у Полтавській області виробництво цукрових буряків збільшилося на 534,6 тис. т (34,6 %) і становило 2077,7 тис. т, або 20,6 % валового збору коренеплодів по Україні. Найбільшими виробниками цукрових буряків в області у 2009 р. є: Шишацький – 310 тис. т або 14,9 % валового збору сільськогосподарських підприємств Полтавської області, Глобинський – 220 тис. т (10,6 %), Лохвицький – 145 тис. т (7 %), Гадяцький – 143 тис. т (6,9 %), Лубенський – 140 тис. т (6,7 %), Карлівський – 93 тис. т (4,5 %), Котелевський – 35 тис. т (1,7 %).

Таблиця 1

**Створення регіональних агропромислових формувань цукробуряково-
му підкомплексі України**

Пропоновані формування	Кількість цукрових заводів
Концерн “Вінниця – цукор”	Вінницька – 10
Галицько – Волинська корпорація “Цукор”	Волинська – 3
	Івано –Франківська – 1
	Львівська – 1
	Рівненська – 1
Центрально – Поліська корпорація “Цукор”	Житомирська – 2
	Київська – 8
	Чернігівська – 2
Південно – Українська корпорація “Цукор”	Дніпропетровська – 1
	Кіровоградська – 4
	Миколаївська – 2
	Одеська – 2
	Черкаська – 2
Слобожанська корпорація “Цукор”	Сумська – 1
	Харківська – 7
Концерн “Полтава – цукор”	Полтавська – 9
Тернопільська холдингова компанія “Цукор”	Тернопільська – 7
Концерн “Поділля – цукор”	Хмельницька – 8
	Чернівецька – 1
Всього	72

Джерело: удосконалено автором

У Полтавській області доцільно створити нову організаційну форму – асоціацію підприємств (рис. 1). Зазначена асоціація підприємств повинна включати виробничо-правові структури – аграрні підприємства, що вирощують цукрові буряки, цукрові заводи та інші суб’єкти інфраструктури ринку. Доцільно створити публічне акціонерне товариство, основними функціями якого є: матеріально-технічне забезпечення (насіння, добрива, паливно-мастильні матеріали, засоби захисту рослин, машини, знаряддя), а також надання допомоги у фінансуванні виробничих процесів із залученням банків. Разом з тим ця комерційна структура реалізує від імені асоціації переданий цукровими заводами вироблений цукор, мелясу, жом і розраховується з ними за встановленим порядком, а також виплачує дивіденди акціонерам.

Функціонування такого інтеграційного об’єднання здійснюватиметься на принципах кооперації, добровільності та взаємної корисності.

Згідно проведених розрахунків, для забезпечення повноцінного 90-добового функціонування переробних підприємств – членів асоціації їх загальна сезонна потреба у сировині складає 3078,0 тис. т цукрових буряків (табл. 2).

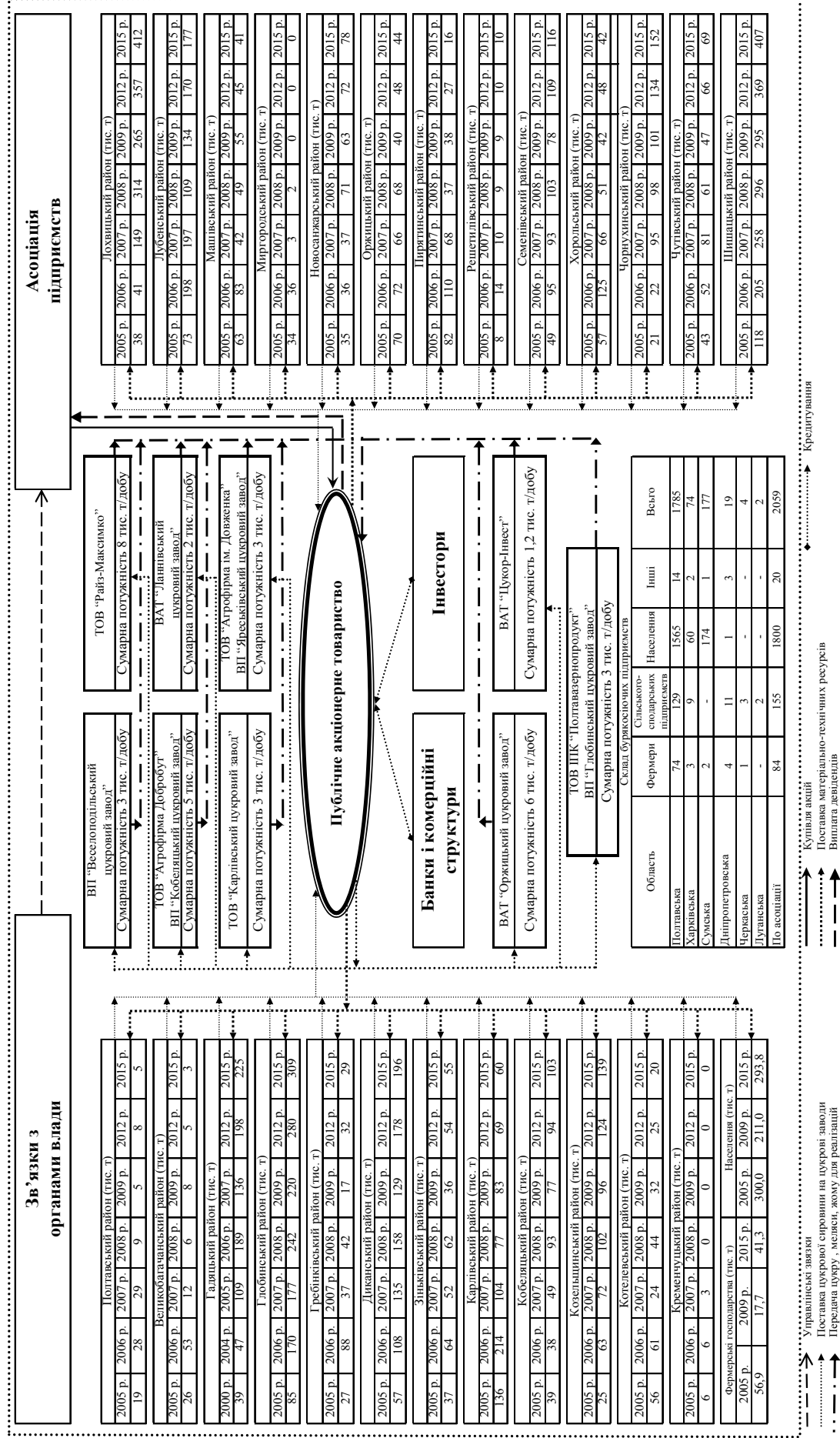

Рис. 1. Виробничо-господарські та фінансові зв'язки підприємств-членів асоціації бурякоцукрового підкомплексу Полтавської області

Джерело: авторська розробка

Сезонна потреба у цукрових буряках переробних підприємств-членів асоціації, тис. т¹⁾

Найменування підприємства	Переробна потужність, тис. т за 1 добу	Загальна сезонна потреба, тис. т
ВП "Веселоподільський цукровий завод"	3,0	270,0
ТОВ "Райз-Максимко"	8,0	720,0
ВП "Кобеляцький цукровий завод"	5,0	450,0
ВАТ "Ланнівський цукровий завод"	2,0	180,0
ТОВ "Карлівський цукровий завод"	3,0	270,0
ВП "Яреськівський цукровий завод"	3,0	270,0
ВАТ "Оржицький цукровий завод"	6,0	540,0
ВАТ "Цукор-Інвест"	1,2	108,0
ВП "Глобинський цукровий завод"	3,0	270,0
Всього	х	3078,0

¹⁾ за умови 90 – добового терміну тривалості сезону переробки

Джерело: авторська розробка

Заслугує на увагу також можливість встановлення пропорцій розподілу кінцевого результату (прибутку чи готового кінцевого продукту) між виробниками сировини та її переробниками. В основі цього підходу лежить принцип взаємної домовленості, який включає такі обов'язкові елементи:

- цукровий завод відшкодовує постачальнику сировини нормативні витрати на її виробництво, тобто забезпечує аграрні підприємства обіговими коштами;
- протягом періоду заготівлі сировини здійснюється доплата за її якість та продаж супутньої (побічної) продукції переробки за діючими нормативами;
- кінцева продукція переробки реалізується переробним підприємством за оптовими цінами;
- виручка від реалізації зменшується на суму нормативних витрат на виробництво цукросировини, її транспортування, приймання, зберігання і переробку;
- одержаний прибуток розподіляється між виробниками цукросировини і переробниками її в пропорціях, визначених завчасно шляхом взаємної домовленості.

Сучасний підхід до державного регулювання закупівельної ціни на цукрові буряки є дискримінаційним щодо сільськогосподарських підприємств та особистих селянських господарств. Усунути нерівнозначні умови оплати цукрових буряків доцільно шляхом встановлення єдиних мінімальних цін на цукрові буряки, а погіршення фінансового стану цукрових заводів через запровадження однакової оплати цукросировини компенсувати відповідним збільшенням суми податкового кредиту. Для визначення фактичних мінімальних цін на цукрові буряки у разі відхилення їх цукристості від базисної слід застосовувати коефіцієнт перерахунку, встановлений за спеціальною шкалою. Дослідження фактичної практики розрахунків цукрових заводів із

постачальниками коренеплодів показало, що мають місце випадки, коли цукросировина оплачується незалежно від її цукристості за єдиною ціною для всіх здавальників або договірною ціною без урахування фактичних показників якості зданих коренеплодів.

Нами пропонується визначати мінімальну ціну 1 т цукрових буряків за формулою:

$$Ц_{цб} = C_{цб} \cdot (1 + P_{цб}) \cdot (1 + (ЦК_{ф} - ЦК_{н})) \quad (1)$$

де $Ц_{цб}$ – мінімальна ціна цукрових буряків, грн./т;

$C_{цб}$ – середня собівартість цукрових буряків у регіоні, грн./т;

$P_{цб}$ – розрахунковий рівень рентабельності, коефіцієнт (0,25);

$ЦК_{ф}$, $ЦК_{н}$ – фактична та нормативна біологічна цукристість коренеплодів відповідно, коефіцієнт.

Висновки. Необхідність агропромислової інтеграції в бурякоцукровому комплексі обумовлена, насамперед, технологічною складністю виробництва цукру. За рахунок розширення масштабів виробництва, поєднання розрізнених стадій єдиного технологічного процесу досягається економія ресурсів у спільній сфері діяльності та збільшення прибутку від реалізації кінцевого продукту на продовольчому ринку. Крім того, агропромислова інтеграція позитивно впливає на соціальні процеси в сільській місцевості за такими основними напрямками, як скорочення безробіття, створення нових робочих місць, підвищення ефективності праці та зростання доходів населення.

Література:

1. Пиркін В. І. Перспективи ефективного розвитку галузі буряківництва в Україні / В. І. Пиркін // Цукрові буряки. – 2008. – № 3 – 4. – С. 9-11.
2. Рагуліна І. І. Підвищення ефективності цукробурякового виробництва / І. І. Рагуліна // Економіка АПК. – 2007. – № 11. – С. 125-132 Цукрова промисловість [Електронний ресурс // <http://www.mfa.gov.ua/data/upload/publication/uk/ua/12753/347.htm>.
3. Тимошенко Л. М. Удосконалення економічного механізму господарювання в сільському господарстві / Л. М. Тимошенко // Цукрові буряки. – 2006. – № 1. – С. 4, 6.
4. Фурса А. В. Напрями підвищення ефективності цукробурякового підкомплексу України / А. В. Фурса // Цукрові буряки. – 2006. – № 3. – С. 4, 22.
5. Ярчук М. М. Реструктуризація цукробурякового виробництва в Україні та підвищення його доходності / М. М. Ярчук // Економіка АПК. – 2008. – № 5. – С. 59-61.

УДК 330.341.1

ВПЛИВ ПРОВАЙДИНГУ ІННОВАЦІЙ НА ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Кащук К.М., аспірант

Житомирський національний агроекологічний університет

В статті досліджено вплив інноваційного провайдингу на формування та розвиток інноваційної інфраструктури аграрних підприємств. Обґрунтовано необхідність застосування системи інноваційного провайдингу при створенні агроінноваційних структур у формі агротехнопарків, наукових парків, бізнес-інкубаторів.